

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

COVID-19

Zojuist verneem ik via het VRT-nieuws dat België haar grenzen heeft gesloten. Op geringe afstand van mijn woonplaats worden Nederlandse bezoekers door de politie onverbiddelijk teruggestuurd, tenzij zij over een vergunning beschikken. Ik voel schaamte. «Je kan een goede buur toch niet terugsturen?» vraag ik me spontaan af. Maar ik realiseer mij tegelijkertijd de ernst van de situatie en ben ook opgelucht dat de overheid consistente maatregelen uitvaardigt om burgers te beschermen. We worden nu (maart 2020) met zijn allen gegijzeld door *coronavirus disease 2019* (COVID-19). Het uiterst besmettelijke virus ligt aan de basis van een pandemie waarvan we ons de omvang en de gevolgen ervan op termijn nog niet kunnen voorstellen. Plots dringt het tot ons door hoe kwetsbaar we zijn en hoe machteloos.

Deze onmacht veroorzaakt een collectieve angst die ieder volgens zijn of haar persoonlijkheid onbewust afweert. Ontkenning en minimalisering van het probleem is einde maart 2020 gevaarlijk. Onze afweer (de bedrieger in onszelf) bemoeilijkt dat we adequaat kennisnemen van een externe dreiging. Zoals Ferruta (2020) schrijft, biedt de corona-epidemie ook kansen om krachten in onszelf te herontdekken die we uit het oog zijn verloren: [1] Het opnemen van verantwoordelijkheid voor zichzelf en voor anderen door zich te houden aan het advies van de wetenschappelijke autoriteiten en blijf te geven van solidariteit. [2] Het besef van de waarde van de verborgen anderen. Nu we collectief in quarantaine zijn geplaatst en door lege straten wandelen, missen we hun aanwezigheid. [3] Het zich durven overgeven aan de zorg van toegewijde wetenschappers en hulpverleners.

Kunnen we de gevolgen voor de psychoanalyse en haar toepassingen wel genoeg overzien? Op het moment dat ik dit redactioneel schrijf, nog niet ... tegen de tijd dat u dit leest, mogelijk al in een zekere mate.

Alle congressen, studiedagen, vergaderingen zijn in een mum van tijd afgelast. Voor organisatoren van wetenschappelijke bijeenkomsten zijn de laatste weken een ware nachtmerrie. In het eigen land wordt de bewegingsvrijheid drastisch beperkt. Wie zich onnodig verplaatst van de eigen woonplaats, riskeert een boete. De ander wordt als een potentieel gevaarlijke besmetter gezien. Iedereen wordt verplicht zich terug te trekken in het eigen huis ... *heimlich* met zijn twee keerzijden: het huiselijke, vertrouwde maar ook wat «aan vreemde ogen onttrokken, verborgen, geheim is» (Freud 1919). Komt er nu eindelijk tijd voor verbondenheid en relationele intimiteit? Voor het eerst heeft een heel werelddeel een pauzeknop ingedrukt waardoor er ruimte vrijkomt voor introspectie en reflectie. Echter, niet iedereen beschikt over de

nodige frustratietolerantie. Zullen primitieve angsten verdragen worden of zullen ze ontladen worden in de heimat? Via de sociale media en televisie worden emotionele turbulenties aangestookt; velen onder ons zitten te lang aan het scherm gekluisterd en worden beangstigd door nuchtere objectieve informatie van experts en angstwekkende beelden van intensievecare-eenheden in Noord-Italië. De combinatie van thuiswerk, toezicht over kinderen die school en vrienden missen, de constante informatiestroom via de sociale media ... dit alles prikkelt en dreigt mentalisatie uit te schakelen.

Voor onze beroepsgroep is het een hele uitdaging om de continuïteit van psychoanalytische behandelingen te verzekeren. Ons geruststellende kader wordt verstoord, waardoor het meer moeite kost om de angsten van patiënten en supervisanten onbevangen te beluisteren en te dragen. Beroepsbeoefenaars komen in een paranoïd-schizoïde situatie terecht. De hand drukken kan niet meer. Vooral patiënten met persoonlijkheidsstoornissen letten op elke verandering in het eigen lichaam, reageren hypochondrisch en doen oneigenlijk een beroep op de huisarts en urgentiediensten. Daarom is het van belang dat de therapeutische relatie voortgezet kan worden om de somatische hulpverleners die broodnodig zijn voor de opvang van COVID-patiënten zo veel mogelijk te ontlasten. Depressieve angsten worden ook scherper gevoeld, zowel door patiënten als door therapeuten: Hoe de band behouden met bejaarde en zieke familieleden? En met kinderen en kleinkinderen die niet meer op bezoek komen? Hoe kunnen we de emotionele band behouden en vrede nemen met interne ambivalenties uit het verleden? Hoeveel tijd is ons gegund? Hoelang zal de coronacrisis duren? Typische thema's die door patiënten verwoord worden en tegenoverdrachtelijke resonanties wekken. Psychoanalytische therapeuten en psychoanalytici die in ziekenhuizen werken, worden verplicht om ambulante consulten te annuleren, dagklinieken te sluiten en patiënten die in een ziekenhuis verblijven (te) vroeg naar huis te sturen en het contact te vervangen door telefonische consulten. Het is geen sinecure om bij borderlinepatiënten binnen dit nieuwe kader gevaar in te schatten en de juiste beslissing te nemen. Als er gevaar dreigt, is het toch goed om de patiënt live te spreken. Terwijl ik voorheen terughoudend stond ten aanzien van telecommunicatie in de analytische praktijk, hoef ik nu niet meer overtuigd te worden van de waarde ervan om de band met de patiënt te kunnen behouden. Videoconsulten zijn een grote aanwinst gebleken tijdens de coronacrisis.

Het is wenselijk kennis te nemen van de aanbevelingen die de IPA (2020) voorstelt met betrekking tot videoconferenties in de klinische praktijk. Kan de patiënt een videoconsult aan? Met patiënten die geleden hebben onder vroege scheiding en trauma kan dit kader moeilijk te verdragen zijn. Er wordt aanbevolen om de kaderverandering vooraf met de patiënt te bespreken. Kan vertrouwelijkheid gegarandeerd worden? Kan de patiënt thuis constant beschikken over een rustige ruimte die privacy waarborgt en huiselijke intimiteit respecteert? Voor videoconsulten met één patiënt worden Zoom, Whereby en

Skype for Business als veilige tools aangeraden door beroepsverenigingen in Vlaanderen. Als de connectie uitvalt, is het noodzakelijk te telefoneren. Bij telefonische consulten heb ik zelf ervaren dat het subjectieve gevoel van afstand erg vermindert: het lijkt alsof de patiënt je in het oor fluistert.

Ik hoop dat dit nummer een moment van rust brengt na verwarrende en beangstigende maanden. Zal de psychoanalyse het coronavirus overleven? Is psychoanalyse sterfelijk? Deze kwestie bespreek ik in een volgend ›Redactioneel‹ nadat ik het boekje van Bonnefon-Tort e.a. (2018) heb gelezen.

Marc Hebbrecht

Literatuur

BONNEFON-TORT, L., MAUPAS, A., & TARBONE-WEIL, D. (2018). <i>La psychanalyse est-elle mortelle?</i> Paris: PUF. FERRUTA, A. (2020). <i>Coronavirus: Una Sfinge del nostro tempo</i>. Geraadpleegd op www.cmp-spiweb.it/coronavirus-una-sfinge-del-nostro-tempo	FREUD, S. (1919). Het ›Unheimliche‹. <i>Werken</i> 8 (pp. 92-125). Amsterdam: Boom, 2006. INTERNATIONAL PSYCHOANALYTICAL ASSOCIATION (IPA). (2020). <i>Recommendations for psychoanalysts regarding the use of videoconferencing in their practice</i>. Geraadpleegd op www.ipa.world/IPA/en/News/corona_remote_sessions.aspx